

HECE

İSMET ÖZEL ÖZEL SAYISI CİLT II

HECE DERGİSİ ÖZEL SAYILARI

1- TÜRK ÖYKÜCÜLÜĞÜ	24- MEDENİYET
2- TÜRK ŞİİRİ	25- MUHAMMED İKBÂL
3- AHMET HAMDİ TANPINAR	26- İSLÂM MEDENİYETİ
4- TÜRK ROMANI	27- ORHAN KEMAL
5- DİRİLİŞ VE SEZÂİ KARAKOÇ	28- BATI MEDENİYETİ
6- ELEŞTİRİ	29- PEYAMİ SAFA
7- EDEBİYAT DERGİSİ VE NURİ
PAKDİL	30- GÜNLÜK
8- HAYAT, EDEBİYAT, SİYASET	31- ALİYA İZZETBEGOVİÇ
9- BÜYÜK DOĞU VE
NECİP FAZIL KISAKÜREK	32- DİJİTAL/SAYISAL KÜLTÜR
10- ÇOCUK EDEBİYATI	33- AHMET HAŞİM
11- HAREKET VE NURETTİN TOPÇU	34- AFRİKA
12- MEKTUP	35- SABAHATTİN ALİ
13- NÂZİM HİKMET	36- TÜRK EDEBİYATINDA
POLEMİKLER
14- CAHİT ZARİFOĞLU	37- HİKÂYENİN TÜRKÇE SESİ
ÖMER SEYFETTİN
15- MEHMED ÂKİF ERSOY	38- KARL MARX
16- MODERNİZMDEN
POSTMODERNİZME	39- AKİF İNAN
17- YAHYA KEMAL BEYATLI	40- DENEME
18- ŞEHİRLERİN DİLİ	41- ALAEDDİN ÖZDENÖREN
19- CEMİL MERİÇ	42- SANAT
20- YERLİLİK	43- DOSTOYEVSKİ
21- RAŞİM ÖZDENÖREN	44- KUDÜS
22- GEZİ	45- SAİT FAİK
23- KEMAL TAHİR	46- MİTOLOJİ

KÜNYE

HECE

AYLIK EDEBİYAT DERGİSİ

ISSN 1301-210X

ISBN: 978-625-6610-17-0 (Tk)

CİLT2: 978-625-6610-19-4 (2.c)

Yıl: 28 Sayı : 325

Özel Sayı: 47

Ocak 2024 (Her ayın birinde yayımlanır.)

Yayın Türü: Yerel Süreli

Hece Yayıncılık Ltd. Şti. Adına Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü

Ömer Faruk Ergezen

Yayın Kurulu

Âtîf Bedir, Eyyüp Akyüz, Faruk Uysal, Hatice Bildirici, İbrahim Demirci, Özlem Güner

Özel Sayı Editörleri

Faruk Uysal, Prof. Dr. İbrahim Tüzer, Osman Özbahçe

Son Okuma

İbrahim Demirci, Âtîf Bedir

Sosyal Medya

Hatice Bildirici

Görsel Tasarım

Hatice Ayan

Reklam ve Pazarlama:

Recep Avcı

Teknik Hazırlık: Hece

Kapak Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

Yönetim: Konur Sk. No: 1/39 Kızılay/Ankara, Tel: (312) 13 69 419 Fax: (312) 14 69 419

www.hece.com.tr | e-mail: hece@hece.com.tr | bilgi@hece.com.tr

 twitter.com/hecedergi

 facebook.com/hecedergisi

Baskı: Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti.

Hece Dergisi 2024 Abonelik Bedeli 1.900 TL

Hece Öykü Dergisi 2024 Abonelik Bedeli 780 TL

Hece ve Hece Öykü Dergisi 2024 Abonelik Bedeli 2.490 TL

Hece Dergisi 2024 Kurumsal Abonelik Bedeli 4.208 TL

Hece Öykü Dergisi 2024 Kurumsal Abonelik Bedeli 2.419 TL

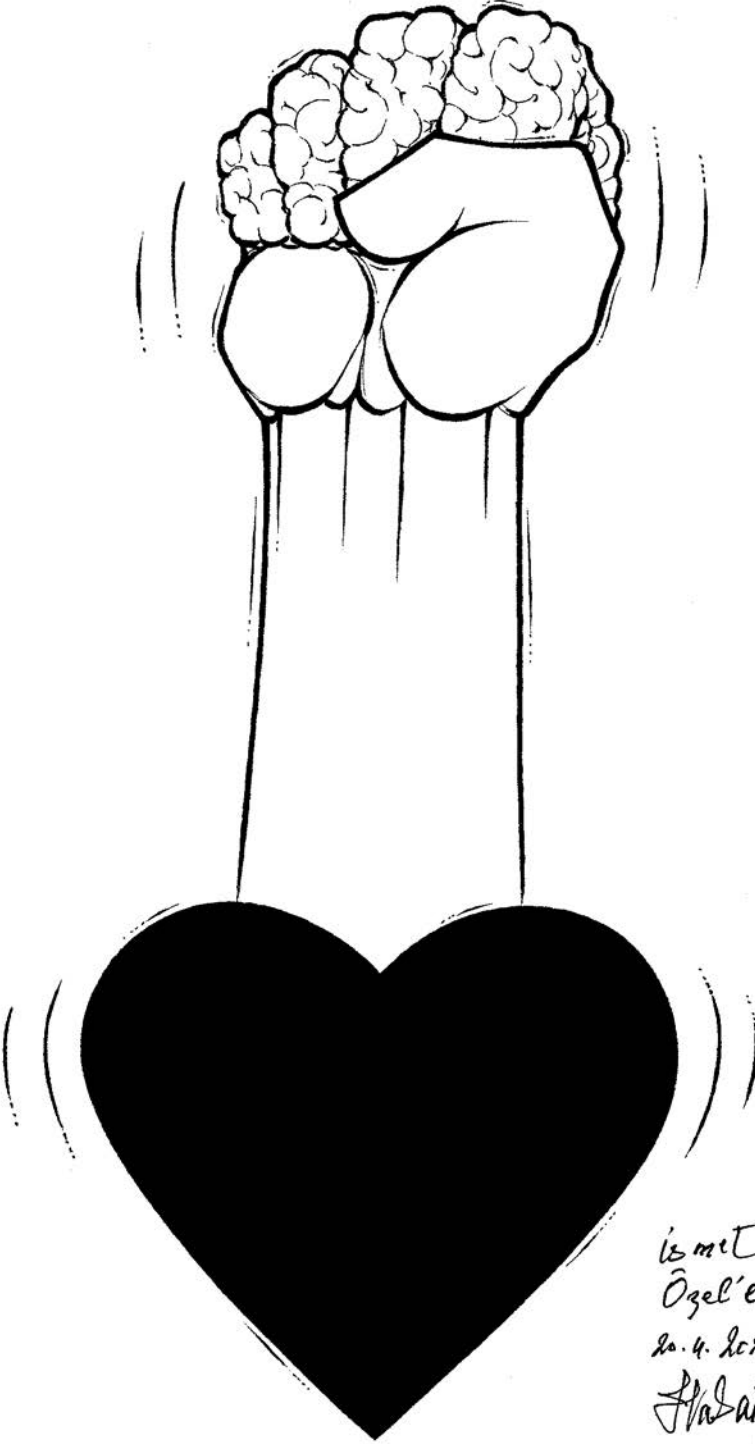
(2024 Yılı Dergi Aboneliğine 2024 Özel Sayıları Dâhildir)

Posta Çeki: 149582

HECE Basın Yayın Reklamcılık San. Tic. Ltd. Şti.

İlkelerimize uymayan ilanlar alınmaz.

Baskı Tarihi: 31. 12. 2023

İs met
Ögel'e
no. 4. 2021
F. Adan

Hasan Aycın / İsmet Özel'e / 3

SUNUŞ

Faruk Uysal, Prof. Dr. İbrahim Tüzer, Osman Özbahçe / 7

BÖLÜM I: DÜŞÜNCE

- Cem Kotan** / Türkiye İçin Bir Teklif: İsmet Özel İslâmcılığı / 11
- Hasan Pekdemir** / Epistemik Kopuş - Ontolojik Konum: Ayaklarını Kendi Yurduna Basan Politik Öznenin Adı / 21
- İdris Demirel & İsa Akalın** / İsmet Özel'in Modern-Kapitalist-Dünya-Sistemi, Türklük ve Türkiye Tasavvuruna Türk-İslâm Düşüncesi ve dünya Sistemleri Analizi Yönlü Bakışlar / 33
- Cem Korkut** / Kapitalizm, Kapitalizmin İşleyişi ve İsmet Özel / 47
- Vefa Can Kaya** / İsmet Özel Düşüncesinde Batı Kavramı: Hesaplaşma ve Diyalogun İmkânı / 56
- Hilal Tacı Kılınç** / İsmet Özel'in Türk Sosyalist Solu Üzerine Eleştirileri / 70
- Hamit Emrah Beriş** / İsmet Özel ve Aydın Meselesi / 83
- Ömer Baykal** / İsmet Özel ve Millî Görüş / 94
- Asım Öz** / "Yakından da Yakın": İsmet Özel'in Gözünden 1960'tan Günümüze Türkiye Tarihinin Seyrine Dair Birkaç Uzun Not / 104
- Kasım Küçükalp** / İsmet Özel Düşüncesi Üzerine Bir İnceleme / 142
- Haluk Doğan** / Berrak Bir Sudan İçmek ya da Modern Dünyaya Çelimli Bir Çalım Atmak: İsmet Özel'in Politik Felsefesine Dair Öğeler / 154
- Akif Çarkçı** / İsmet Özel'in Düşünce Dünyasında "Bir İtikat Meselesi" Olarak İktisat / 167
- Enes Ateş** / Dekolonyal Bir Ayıklama Çabası Olarak Üç Mesele / 180
- Aytaç Odacılar** / İsmet Özel Nerenin Yerlisi ya da İsmet Özel Ne Saçmalıyorduk? / 198
- Gülşen Özer** / Bir Gürültüye Saplanan Kadın: İsmet Özel'in Netameli Düşüncelerinden Bir Kesit / 212
- Halit Yıldırım** / İsmet Özel'e Göre Türkiye'de Müslüman Olmak / 232
- Özgür Kavak** / Çağdaş Bir Cihad Risalesi İçin Çerçeve: Ya Türk Olacaksın Ya Amerikalı / 240
- Mustafa Turan** / Duyduğu Sesin Peşindeki Müşsüz Derviş veya Anti-Konformist Bir İsyan Ahlakçısı Olarak İsmet Özel / 260
- Muhammed Hüküm** / Özgün ve Yerli İki Sanatkâr: İsmet Özel ve Kemal Tahir / 268
- Peyami Safa Gülay** / Felsefe ve Edebiyat: İsmet Özel İçin Bir Taslak / 278
- Tabip Gülbay** / İsmet Özel'de Yabancılaşma / 283
- Furkan Kahraman** / Bir Çizgi / 310
- Nurcan Yurdakul Özkaplan** / Batı ve Batılılaşma Karşısında İsmet Özel / 314
- Yunus Balcı** / İsmet Özel'de Aydın Meselesi / 328
- Mehmet Raşit Küçükkürtül** / İmder Poetik ve Politik / 337
- Mehmet Evkuran** / İsmet Özel Düşüncesinde Kimlik, İdeoloji ve Dünyayı Anlama Sorunları -İslâmcılık, Türklük ve Gelenek Üzerine Yorumlar- / 347
- Asım Yapıcı** / İsmet Özel'de Dinsel Değişime Psikolojik Yaklaşımlar Sabit Kişilik Değişen Kimlik / 367
- M. Nedim Çağlar** / İsmet Özel'in Tarih-Dışı Belleğinin Üç Kaynağı: Ben, İman ve Düşman / 388
- Ahmet Demirhan** / Şiir, Deneyim ve Tarih İsmet Özel'de Figüratif Türkün Yeniden Doğuşu / 396
- İrfan Çevik** / Güç Mesele / 416
- İbrahim Durmaz** / İsmet Özel'in Siyasi Düşüncesi / 433
- Lütfi Şeyban** / Çıkarıcı Real-Politik Karşısında İdeal-Politik Duruşuyla İsmet Özel / 445
- Nadir Aşçı** / Matbuatta İsmet Özel / 448
- Muhammet Sani Adıgüzel** / İsmet Özel'in Kırk Hadis Şerhi / 454
- Kâmil Yeşil** / İsmet Özel Meb Müfredatına ve Ders Kitaplarına Nasıl Girdi? / 466
- Secaattin Tural** / İsmet Özel'i Okuma Kılavuzu Tersinden Edebiyat Tarihi / 477

BÖLÜM II: KİTÂBİYÂT

- Hasan Aycın** / Upuzun Bir Cumartesi İsmet Özel İçin / 489
Yunus Emre Altuntaş / İsmet Özel'in Üç Zor Meselesi / 491
Şafak Çelik / Zamanın Zorluğu ve Şairin Bakışı / 499
Mustafa Köneçoğlu / Taşları Yemek Hâlâ Yasak mı? / 505
Ahmet Edip Başaran / Bakanlar ve Görenler / 510
Âdem Yazıcı / Faydasız Yazılar'da İnsana Dair / 515
Ali Sali / Tevarüs Edilmemiş Asaletimiz mi İrtica? / 520
Yunus Emre Tozal / Surat Asmak Zorunda Yaşamak / 525
Mustafa Uçurum / İsmet Özel'den Açık Mektup, Tehdit Değil Teklif / 529
Şahin Torun / Asla Terkedilmeyen Bir Siperden Yazılan Mektuplar Cuma Mektupları İsmet Özel / 533
Cengizhan Konuş / İnsan, Dil, Bilim, Hakikat Bağlamında Tahrir Vazifeleri / 539
Yusuf Turan Günaydın / Tekne Kazıntısı, Olgunluk Dönemi Süt Dişleri
İsmet Özel'de Tarih ve Sanat Felsefesi / 543
Enes Talha Tüfekçi / Dünden Bugüne Bakış: Neyi Kaybettiğini Hatırla / 559
Atilla Mülayim / Bir İsmet Özel Kitabı: Ve'l Asr / 563
Hüseyin Karacalar / Bu Kaçınıcı Kış Bu Kaçınıcı Rehavet? / 567
Cengizhan Genç / Bilinç Bile İlginç Üzerine / 571
Çağrı Subaşı / İnsan Oluş Bilmeçesinde Şiir ve Şair / 575
Ümit Çiçekli / Titizlik mi? Müsamaha mı? / 580
Ferhat Nabi Güller / İsmet Özel'in Kalın Türk İsimli Eserinin Etrafında
Tarihî Bir Rol ve Karakter Olarak Türklük / 584
İbrahim Tüzer / "Her Şeyin Bayağısına Teşne" Olmayan Gencin Mektuplaşması:
Genç Bir Şairden Genç Bir Şaire Mektuplar Üzerine / 589
Kemal S. Sayar / Naz Makamı Değil İşaret Fişeklerinden
Bir Geçit Desem Öldürürler Demesem Öldüm Üzerine / 600
İdris Ekinci / Sorular Eşliğinde Çizilen Dünya / 604
Tuba Kapucu / Bir Akşam Gezintisi Değil Bir İstiklâl Yürüyüşü / 610
Nuray Alper / İslâm'dan İman ve İhsana Giden Bir Tefekkür Yürüyüşü: Küfrün İhsanı Olmaz / 618
Abdullah Enis Savaş / Varlığımızın İnşasında Türk Olamadıysan Oldun Amerikalı Kitabının Yeri / 623
Fikri Özçelikleği / Şair Düşünürse Ne Düşünür / 626
Nuray Alper / Başını Örtten Kızlar Felsefe Bilmelidir Üzerine Bir Okuma Denemesi / 631
Ertan Yıldırım / Türküm Doğruyum İntikamım Ülkemdir Üzerine Bir Değerlendirme / 637
Mert Mevlüt Gökçe / Şiirin Beden Kitle İndeksini İsmet Özel'den mi Öğreneceğiz? / 642
Yusuf Turan Günaydın / Soru-Yoğun Bir Kitap Olarak İslâmı Damgalanmış Varoluş / 645
Naciye İnci -Ahmet Kaya / İsmet Özel'in Tercümeleleri Üzerine / 650
Merve Sevda Selvi / Şairin Devriye Nöbeti 1 Tok Kurda Puslu Hava / 658
Yunus Alıcı / Bileşenleriyle Basit / 664
Hakan Çalık / Bir Şairin İdeolojisi: Doğu-Batı Ekseninde İsmet Özel'in Devriye Nöbeti / 668
Hiranur Baylan Aslan / Ebrulî Külâh / 674
Mehmet Fatih Aslan / Evet mi Hayır mı? / 677
Merve Malak / Allah'ın Emri Zaid / Plus Peygamberin Kavli Şairin Devriye Nöbeti 6 / 681
Barkın Burak Bingöl / Şairin Devriye Nöbeti-7 Evlenseydik Boşanacaktık / 684
Mehmet Yalçınkaya / İsmet Özel "Hayatın Mânâsı Versus Mânâlı Bir Hayat" / 688
Ece Ayşenur Eren / İsmet Özel'in Şairin Devriye Nöbeti - Karz-ı Hasen Takdimi / 693
Mehmet Önder Karakaş / Maliyeti Hayat Olan Onurlu Bir Cephe İçin: Siper Beden / 695
Onur Özdil / Şairin Devriye Nöbeti-11 / Muvazzaf Üzerine Bir İnceleme / 699
Önur Güzel / Sahici Duyarlılık Şairin Devriye Nöbeti-12 / Başbaşa Başbaşa Başbaşa / 704

KAYNAKÇA

- Hasan Aycın** / İsmet Özel'e / 709
İbrahim Tüzer / İsmet Özel Kaynakçası / 1954-2023 / 711

Hece dergisi Türk şiirinin, Türk edebiyatının, Türk düşüncesinin kaynak kişi ve konularına ilişkin özel sayılarına İsmet Özel'le devam ediyor.

İsmet Özel, Türk şiirinin, düşünce hayatının en önemli isimlerinden biridir. Şiiri düşünceyle, eylemle buluşturma fikri onu *Evet İsyân'a* taşımış, şiirleri hapishane duvarlarından gazete manşetlerine kadar her ortamda yer bulmuş, geniş bir kesim tarafından kabul görmüş, tartışılmış, yorumlanmıştır. Şiiri ölçüsünde düşünce yazılarıyla da öne çıkan Özel, bu yazılarda şiirindeki hakikate atılım doğrultusunu korumuş, berraklaştırmış, tavizsiz bir biçimde savunmuştur. Fakat şiirindeki genel kabul yazılarından esirgenmiştir. Şiirleri, Özel'in insana, İslâm'a, Türkiye'ye ilişkin fikirlerinden kaçınmak isteyenlere sanatsal gıda teminine devam etmiştir.

Özel, şiirinde de düşünce yazılarında da “evrende yerini arayan insan” motto-suyla hareket etmiş, hakikat doğrultusu kurmuş, ömrünü bu doğrultuya hasretmiştir. Onu 1974 yılında *Diriliş* dergisinde yayımladığı “Âmentü”ye getiren süreç, şiirinin ve düşüncesinin ayırmedici vasfı niteliğindedir. 1950'li yıllarda başlayan yeni şiirin en etkili verimlerinden biri olarak şiire başlayan Özel'i kendi şiiri, kendi üslubuna taşıyan öz bu niteliklerdir.

Özel'in yazarlığı İslâm için mücadeleden ibarettir. Ele aldığı her konuyu yansıtan prizma İslâm'dır. İslâm hakikat perspektifidir. İnsanın varlık gerekçesi bu perspektiften yansıyan hayattır. İnsan da ülke de ancak bu perspektifle yükselir. Özel, yazılarında bu doğrultuyu dünya sisteminin alternatifi biçiminde sunmaktadır. İnsanı da ülkeyi de dünya sistemi karşısında aldığı tavır belirlemektedir. Yazarlık hayatı bu düşüncenin hayata geçirilmesi, bu noktanın berraklaştırılması çabasıdır. Yazılarında ve şiirindeki kapitalizm vurgusu, her yazarda karşılaşılabilecek türden bir eleştiri değildir. Kapitalizmi dünya sistemi biçiminde eleştiren, siyaseti bu açıdan üreten ülkemizdeki ilk yazardır.

İnsanı ve ülkeyi bu sisteme karşı kendi varlığına sahip çıkacak biçimde Türklük teziyle desteklemiştir. Türklüğün etnik aidiyet meselesi olmadığını dile getirmiş; yazı ve söyleşilerinde insanı can damarından esir alan bu sisteme karşı bir millet, bir ülke, bir alternatif yaşama biçimi çıkıp çıkmayacağını, çıkacaksa bunun Müslümanlıktan ayrı düşünülemediğini savunmuştur. Türklük, temel düşüncesinin yansıma zeminlerinden sadece biridir. İnsanların yürürlükteki siyasi yapı ve vadettiği konfor alanları içinde yer kapma telaşıyla yaşadıklarını, gerçek hayatın ve insana dair kıymetlerin bu yapı ve konfor alanlarının reddi hâlinde mümkün olacağını özellikle işaret etmiştir. Hakikat kavrayışının ve sahicilik arayışının insanı da ülkeyi de düze çıkaracağını, ödünç alınmış taklit hayatlardan, düşüncelerden ancak kendimiz olarak kurtulabileceğimizi, aksi takdirde sistemin argümanları içinde boğulup gideceğimizi savunmuştur. Yazarlık hayatı boyunca “Asıl Cesaret”

neyi gerektiriyorsa onu yazmış, “Zor Zamanda Konuşmak” neyi icap ediyorsa onu söylemiştir.

Hece dergisi olarak, yazarlığını “devriye nöbeti”, “istiklâl yürüyüşü” biçiminde tanımlayan bir şairi, edebiyat ortamımızı, düşünce hayatımızı etkileyen en önemli isimlerden birini, biyografik duraklarından istikamet kazanan yolculuğuna, şiirlerinden poetikasına, elliye aşkın eserinde derinleştirdiği düşüncelerinden mektuplaşmalarına ve söyleşi kitaplarında öne çıkan hususlardan dernek faaliyetlerine değin hak ettiği ölçüde değerlendirme çabasının mutluluğunu taşımaktayız.

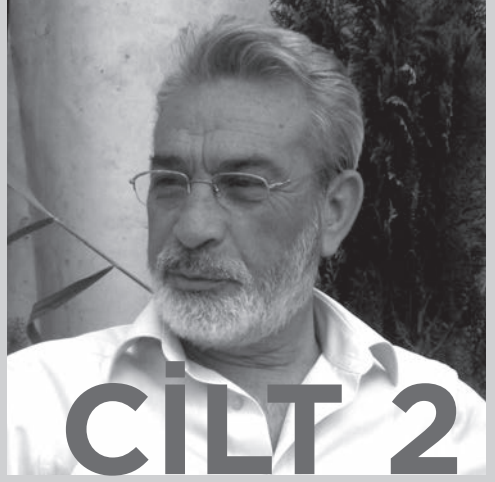
Özel sayımız, hayat hikâyesini ortaya koyan biyografi, şiir, soruşturma, düşünce, kitâbiyât ve kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır. Özel’in şiirinin düşüncesinden, düşüncesinin şiirinden bağımsızlaştırılamayacağı farkındayız. Onun şiiri düşüncesinde, düşüncesi şiirinde devam eder. Bölüm başlıklarımızı ayrıç olarak değerlendirdik. Birinci cilde Şiir, ikinci cilde Düşünce başlığını koyduk. Birinci ciltte biyografi, şiir ve soruşturma bölümleri yer aldı. İkinci cildi düşünce, kitâbiyât ve kaynakça bölümleri oluşturdu.

Emek mahsulü birbirinden kıymetli yazılarıyla özel sayımıza katkı sunan tüm akademisyenlere, kıymetli araştırmacılara, Özel üzerine derinlikli düşünme biçimi geliştiren tüm yazarlarımıza müteşekkirimiz. Her birine ayrı ayrı teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Özel’i şiiri, düşüncesi, kitapları, söyleşileri, mektupları, derneği, yazarlığı ve şairliğiyle bir bütün olarak değerlendirmeye çalıştık. Türk edebiyatına armağan olsun. Kuşkusuz takdir okuyucunundur. *Hece* dergisinde Haziran 2024’te *Türk Sineması Özel Sayısı*nda buluşma umuduyla iyi okumalar dileriz.

Gayret bizden tevfik Allah’tandır.

Faruk Uysal
Prof. Dr. İbrahim Tüzer
Osman Özbahçe

BÖLÜM I

Düşünce

Cem Kotan¹

TÜRKİYE İÇİN BİR TEKLİF: İSMET ÖZEL İSLÂM CİLİĞİ

Giriş

Türkiye’de İslâm cılık hareketi, farklı biçimlerde ve görünümde olsa da politik ve toplumsal bir iddiası olan her düşünce tarzında olduğu gibi bir teklifle ortaya çıkmıştır. Bir dine ve onun inanç ve itikat esaslarına dayanan modern bir siyasi ideoloji olarak İslâm cılığın teklifi neydi? Burada doğrudan bu soruyla değil, İsmet Özel’in bu soruyu kendine mahsus bir düşünce dünyası içinde nasıl cevaplandığıyla ilgileniyoruz.

Özel’in İslâm cılık düşüncesini kabaca iki döneme ayırabiliriz. Net bir tarih vermek gerekirse 1970’li yılların ortasından 1990’lı yılların sonuna kadar olan dönemi ilk dönem, bu tarihten günümüze kadar olan dönemi ise ikinci dönem olarak kabul edebiliriz. Söz konusu dönemleştirme belli açılardan sorunlu kabul edilebilir. Ancak Özel’in düşüncelerinin temeli açısından olmasa da düşüncelerini ifade etmekte gösterdiği söylemsel farklılığa dikkat çekmek açısından yararlı olabilir. Bu farklılığı dü-

şünceden kopma olarak değil de düşüncenin farklı yollara girmesi daha doğru bir ifadeyle kendini ifade etme biçimini dönüştürmesi olarak okumak gerekir.

İlk dönem söylemi Türkiye’deki genel İslâm cılık düşüncesinin öne çıkarıldığı belli temalarla şekillenir. Modernlik, kapitalizm, sistem, medeniyet, kültür, İslâm’ın ana kaynakları gibi birçok kavramı Özel hem sorunsallaştırır hem de aşmaya çalışır. Bu dönemde Özel, İslâm cılığın bir tür muhasebesine girer ve Türkiye’de İslâmi bir dönüşümün yaşanması için esaslı sorgulamalarda bulunur. İkinci dönemde ise yine modernlik, kapitalizm, sistem gibi kavramlar merkezdedir. Öte yandan bu dönemde Türkiye’deki kimlik sorununu da düşünce dünyasının

¹ Öğretim Görevlisi. Kastamonu Üniversitesi.

merkezî meselelerinden birisi haline getirmiştir. Türkiye tarihini kendine özgü bir tarih okuması üzerinden Türklük kavramı etrafında yorumlar. Düşüncesinin temel açılarından bir farklılık olmasa da kapitalist sisteme karşı yürütülecek İslâmi mücadelenin mekânı olarak Türkiye'yi, temel karakter biçimi olarak da Türklüğü öne çıkarır.

Bireysel ve Toplumsal Yaşamın Kaynağı Olarak İslâm

Özel'in İslâmcılığının temelde üç boyutunun olduğunu ifade edebiliriz. Özneyi ilgilendiren yanıyla bireysel boyut, Müslümanları ilgilendiren yanıyla toplumsal/ cemaatsel boyut ve eylemsel yanıyla politik boyut. Böylece Özel, tek tek bireylere, toplu olarak cemaate ve politikaya bir teklif sunar ve bütün bu boyutları İslâm'ın temel kabulleri etrafında birleştirerek ontolojik bir zemin inşa etmeye çalışır.

Bireysel boyut, çok genel olarak ontolojik bir bütünlük temelinde bireye önemli bir faillik² yüklenerek, İslâm'ın ontik kabulleriyle ilişkilendirilerek kurulur. Özel, salt bireyci bir yaklaşımdan oldukça uzaktır şüphesiz. Bireyi içinde yaşadığı toplumla ilişkisellik içinde kavrar ki bu çoğu zaman Özel'in organik bir toplum anlayışına yakın olduğu izlenimi de verebilir. Böyle bir düzlemde birey, toplumun gereklerini karşılamakla ve "topluma borcunu ödemekle" yükümlü bir insan teki olarak konumlandırılır.³ Ancak bütün bunlar yine de Özel'in birey-toplum ilişkileri söz konusu olduğunda bireyi pasif bir konuma sıkıştırdığı anlamına gelmez. Öte yandan İslâmi bir mücadele söz konusu olduğunda bireye yüklediği öncelik de Özel'in salt toplumcu bir yaklaşıma sahip olduğunu söylememizi zorlaştırır. Bu açıdan ele alındığında birey ile toplum arasında dengeli bir yaklaşım sergilediğini ifade etmek daha doğru olacaktır. Bu tavrın İslâm'ın genel söylemiyle de uyumlu olduğu söylenebilir. Şüphesiz İslâm bir din olarak, genel-toplum hakkında konuşur ancak İslâm'ın teklifi en temelde bireyedir. Yani teklifin muhatabı ilk elde tekil insandır. "Allah'ın halifesi" olarak insan, bu teklifi ve doğal olarak teklifin getirdiği sorumluluğu yüklenmeyi göze almıştır. Teklif, tekil insan üzerinden genele-topluma yayılır ve pratik bir gerçeklik kazanır. Özel'in İslâmcılık düşüncesi ile sunduğu teklif de benzer bir şekilde önce insan tekini/teklerini temel alır ve böylece genele ulaşma amacı taşır.

Özel'e göre, şuur sahibi her insan her şeyden önce niçin yaşıyorum sorusuna tatminkâr bir cevap bulmak zorundadır.⁴ Bu soru bağlamında ele alındığında İs-

² Özel, bireysel eylemin önemine ilişkin düşüncelerini net bir şekilde tarihe yaklaşımında gösterir. Özel'e göre tarih bize hem özümüz hakkında bilgi verir hem de bize şahsiyet kazandırır. Ancak bütün bunlara sahip olmak bilinçli bir tercihle ilgilidir. Bir tercih olarak iman ve küfür her insanın önünde durmaktadır. Bu yanıyla tarih, insanların tercihlerinin rol oynadığı insanların önemlerinin vaki olduğu, insanın öneminin ortaya çıktığı bir şeydir. Bkz. İsmet Özel, *Toparlanın Gitmiyoruz I*, haz. Osman Özbahçe, Ebabel Yayınları, Ankara 2008, s.301.

³ İsmet Özel, *Toparlanın Gitmiyoruz I*, haz. Osman Özbahçe, Ebabel Yayınları, Ankara 2008, s. 282.

⁴ İsmet Özel, *Zor Zamanda Konuşmak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s.30.

lâm, Müslüman birey açısından varoluşunu-yaşamını gerekçelendirdiği bir temeli ifade eder. İslâm'ın sağladığı anlam dünyası yoluyla Müslüman birey, etrafındaki maddi unsurlarla anlamlı ilişkiler kurabilecek ve bu unsurlar karşısında kendi varoluş gerçekliğine uygun bir hayat pratiği sergileyebilecektir.

Öte yandan bireyin İslâm'la temellenmiş bir varoluş anlayışına sahip olması tek başına yeterli değildir. İnsanın toplumsal bir varlık olması onu diğer insanlarla birlikte yaşama mecburiyetine zorlar ve bu zorlayış beraberinde daima sosyal ilişkileri belirleyen normlar ve kurumlarla bizi karşı karşıya getirir. Peki, toplumsal normların temel belirleyici kaynağı nedir? Sosyolojik olarak bunun kültür olduğu ilk elden söylenebilir şüphesiz. Çünkü kültür en azından tanım gereği değerler ve normlar aracılığıyla bireye içinde yaşadığı sosyal ortam açısından neyin iyi veya kötü, neyi doğru veya yanlış olduğunu gösteren bir yaşama şeması sunar. Doğru sosyalleşebilmesi için de bireye bir davranış örüntüsü sağlar. Din ile kültür arasında bu açıdan karşılıklı bir ilişki ve birbirini etkileme durumu olduğu da bilinmektedir. Öte yandan din, en azından kültürel kurumlardan birisi olması itibarıyla kültürel bir form olarak da kabul edilebilir. Ancak genel olarak dinler -ve özelde İslâm- doğaları gereği kültürel bir form olmanın ötesinde kültürün de belirleyicisi olma ya da kültürü de kendi inanç ve itikat esasları içinde yönlendirme dahası inşa etme iddiasına sahiptir. Böylece din hem bireysel düzlemde insan açısından temel bir ontolojik zemin kurma iddiası taşır hem de bir inanç sistemi olarak bireysel ve toplumsal düzlemde hayatın her alanını kapsamayı amaçlar.

Özel'in İslâmcılığı da genel olarak dinin bu temel iddiası üzerinden temellenir. Özele göre İslâmiyet "insanın vazgeçilmez varlık şartlarına atıf yapan" bir inanç, dünya görüşü ve davranışlar manzumesi olduğu kadar toplumsal bir gerçeklik haline de gelmelidir.⁵ Bu durum, dinin kendisinin varlığını sürdürmesi açısından da önemlidir. Çünkü İslâmiyet, bireyler tarafından toplu olarak paylaşıldığında sosyal hayatta pratik bir gerçeklik bulacak, toplumsal norm ve kurumları belirleyici bir rol üstlenebilecektir. Burada Müslüman bireye düşen sorumluluk, İslâmiyet'i bir hayat kaynağı ve toplumsal hayatın işleyişinde temel belirleyici olarak bile isteye seçmiş olmasıdır.⁶ Sonuç olarak Özel, İslâmiyet'i bireysel ve toplumsal alanı bütünüyle kapsayan bir bakış açısıyla ele alır. Ona göre İslâm'ın bireysel bir yanı şüphesiz vardır ancak İslâmiyet sadece bireysel ve vicdani bir alanda kalmamalı bunun ötesinde yaşanan, pratik edilen bir toplumsal realite haline gelmelidir. İslâm'ın toplumsal bir realite haline gelmesinin bir yanı da politikayla ilgilidir. Özel'in İslâmcılığı bu anlamda İslâmiyet'in sosyal hayatın her alanında belirleyici olduğu bir gerçekliği inşa etmeye ya da sosyal hayatı bu minvalde dönüştürmeye yönelik bir çabayı içkindir. Ancak Özel hiçbir zaman bu pratiğin kurum ve kuruluşlarının

⁵ İsmet Özel, *Faydasız Yazılar*, Şule Yayınları, İstanbul 2010, s.80.

⁶ İsmet Özel, *Evet mi Hayır mı?*, Şule Yayınları, İstanbul 2009, s. 208.

nasıl olacağına ilişkin statik bir toplum veya devlet modeli çizmez. Kur'an ve Sünneti bireysel ve toplumsal hayatın temelleneceği birer kaynak, ontolojik bir zemin olarak öne çıkarır.⁷

Sistem Sorunu

İçinde yaşadığımız modern dönem göz önüne alındığında yukarıda ifade edildiği şekliyle İslâmiyet'in bireysel ve toplumsal hayatın belirleyicisi olmasının önünde önemli zorluklar vardır. Bu nedenle Özel'in İslâmcılık düşüncesindeki en temel eleştiriler, modernliğin düşünsel ve tarihsel sonuçlarının bireysel ve toplumsal hayatta yarattığı problemlere ilişkindir. Bireyi ilgilendiren yanı sıra modernlik birey ve tanrı/din arasındaki ilişkiyi bozmuş ve seküler bir düzlemde yeniden kurmuştur. Toplumsal düzlemde ise modernlik, sosyolojik bir vakıya olarak toplumsal hayatın hemen bütün kurum ve işleyişini yeniden şekillendirmiş, bir medeniyet formu olarak karşımıza çıkmıştır. Çok genel olarak Batı medeniyeti olarak isimlendirilebileceğimiz bu medeniyetin çıktıkları, Özel'in İslâmcılık düşüncesindeki temel eleştirilerin doğrudan muhatabı olarak karşımıza çıkar ki bunların en başında ise kapitalist sistem gelir.

Özel'in İslâmcılığı, kapitalist sisteme karşı bir mücadele ve bu sistemin bütün dünyaya sunduğu teklife karşı bir teklif olarak tanımlanabilir. Ona göre Müslümanlık, içinde bulunduğu zamanın şartları karşısında iddiasız kalmaz. Müslümanlık bir itikat, inanç ve davranış yolu olması nedeniyle uygulanacak bir zamana ve mekâna sahip olmak durumundadır. Bunun olabilmesi için de Müslümanların içinde yaşadığımız zamanın gayri İslâmi pratikleriyle hesaplaşmaları ve bu hesaplaşmayla birlikte birtakım gerçekçi çözümler bulmaları gerekmektedir.⁸ Bu bağlamda ele alındığında Özel'in İslâmcılık düşüncesi kapitalist sistemle bir hesaplaşma ve bu minvalde birtakım çözüm önerileri aramakla şekillenir.

Modern dünya sistemi teorisi bilindiği üzere kapitalizmin ortaya çıkardığı bir dizi sosyal, politik ve kültürel sonuçlara dikkat çeken ve özellikle modern Batı medeniyetinin oluşumu ve gelişimini kesintisiz bir şekilde paranın belli bir azınlığın elinde birikmesine dayanan kapitalist işleyişe dayandırmaktadır. Bu sermaye birikimi zamanla sermaye sahiplerinin giderek güçlenmesine ve hem ekonomik hem de politik anlamda temel belirleyici konuma yükselmelerine neden olmuştur. Böylece sistem ekonomik bir temeli olmasına karşın toplumsal alanın hemen bütün yanlarını etkisi altına alan bir ilişkiler ağına sahip olmuştur.⁹ Özel de genel olarak bu yoruma katılır ve çağımızın temel sorununun söz konusu sisteme dikkat çekmek olduğunu ve dahası bu sistemle hesaplaşma olduğunu çok kez dile getirir.

⁷ İsmet Özel, *Bileşenleriyle Basit*, Şule Yayınları, İstanbul 2009, s. 208; İsmet Özel, *Taşları Yemek Yasak*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 169.

⁸ İsmet Özel, *Zor Zamanda Konuşmak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 332.

⁹ Immanuel Wallerstein, *Tarihsel Kapitalizm*, çev. N. Alpay, Metis Yayınları, İstanbul 1992, s. 12.

Özel, kapitalizm ile İslâm arasında doğrudan bir karşıtlık kurar. İlk gençlik yıllarındaki sosyalist temelli anti-kapitalist anlayışını sonraki yıllarında İslâmi bir düzlemde hak-bâtil çatışmasına dayanan tarih okumasıyla yeniden inşa eder. Ona göre tarih dediğimiz şey hak ile bâtil/küfr arasındaki mücadelenin/çatışmanın ürünüdür.¹⁰ On dördüncü yüzyıldan itibaren ise küfrü/bâtılı kapitalizm temsil eder.¹¹ Kapitalizmde paranın tek ve en belirleyici değer olması, sınırsız kâr elde etmeyi ve yine sınırsız sermaye birikimini tek üstünlük belirtisi haline getirmiştir. Söz konusu anlayış böylece insan tekleriyle hakikat arasına girmiş ve insan hayatında maddi değerlerin dışındaki hemen her anlamı yok etmiştir.¹² Böyle bir kapitalizm okuması, Özel'in İslâmcılık düşüncesinin temel mantığını da açığa serer. Kapitalizm hakikatin üstünü örterek küfre yol açan bir sosyal düzeni inşa ediyor ve bunu temsil ediyorsa, Müslüman olarak onunla mücadelenin imkânlarını aramak gerekir. Çünkü bu mücadelenin olmadığı bir düzlemde kapitalizm giderek her şeyi kapsayacak ve Müslümanların gerek kendi içlerinde gerekse de kendi dışlarında İslâm'ı yaşamaları imkânsız hale gelecektir.¹³

Özel aslında birçok sosyal bilimcinin veya düşünürün¹⁴ dile getirdiği bir tespiti yani kapitalizmin anlamları yok eden ve bireyler ve toplumları içi boş bir hale (yığın) getiren işleyiş biçiminin sonuçlarına İslâmi-dinî bir temelden dikkat çeker. Ona göre ideolojiler değil ancak dinî (İslâmi) temelli bir yaklaşım sistemin çizdiği sınırları aşabilecek imkânları bizim önümüze sermektedir. Çünkü İslâm, dünya sisteminin “ölü kültür haline getiremediği ve kendine adapte edemediği değerler bütününe sahiptir” ve bu yönüyle de sistemin teklifleri karşısında “kendi özgürleştirici tekliflerini sunabilecek yegâne inanıştır.”¹⁵ Özel'e göre bunun birkaç haklı sebebi vardır. Öncelikle sadece İslâm, itikadi anlamda küfr kelimesine muhteva kazandırabilecek bir teşhizatı sahiptir. Öte yandan İslâm, hem kendini müşrik ve kâfirlerden ayırma titizliğine sahip yegâne fikir bütünlüğüdür hem de modern çağın değerleriyle kaynaşması halinde kendi olma imkânını kaybedecek bir anlayışa sahiptir.¹⁶ O halde Özel'e göre sistemle mücadelenin İslâmi bir hareket tarzından başka bir yolu yoktur. Söz konusu mücadele modern çağda Müslümanlara Müs-

¹⁰ İsmet Özel, *Toparlanın Gitmiyoruz II*, haz. Osman Özbahçe, Ebabil Yayınları, Ankara 2008, s. 301; İsmet Özel, *Henry Sen Neden Buradasın I*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2011, s. 60.

¹¹ İsmet Özel, *Türk Olmadıysan Oldun Amerikalı*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2015, s. 100.

¹² İsmet Özel, *Zor Zamanda Konuşmak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 123; İsmet Özel, *Tahrir Vazifeleri*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 144.

¹³ İsmet Özel, *Taşları Yemek Yasak*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 296.

¹⁴ Kapitalizmin toplumsal değerleri yıkıcı etkisi ve tüketim kültürü ile kapitalizm arasındaki ilişki bağlamında bkz. Jean Baudrillard, *J. Tüketim Toplumu*, çev. N. Tural ve F. Keskin, Ayrıntı Yayınları, İstanbul 2021. Gilles Deleuze ve Felix Guattari, *Anti-Ödipus Kapitalizm ve Şizofreni 1*, çev. Ege, H. Erdoğan ve M. Yiğitalp, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, Ankara 2020. Fredric Jameson, *Postmodernizm ya da Geç Kapitalizmin Kültürel Mantığı*, çev. N. Plümer ve A. Gölcü, Nirengi Kitap, Ankara 2011.

¹⁵ İsmet Özel, *Cuma Mektupları 4*, Şule Yayınları, İstanbul 1988, s. 50.

¹⁶ İsmet Özel, *Zor Zamanda Konuşmak*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 125; İsmet Özel, *Allah'ın Emri Zaid/Plus Peygamberin Kavli*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 376-377.

lümanca bir yaşayış biçiminin imkânını verebileceği gibi onlara sistemin ördüğü duvarlardan da kurtulabilecekleri bir özgürlük alanı sağlayacaktır. Öte yandan bu mücadele, Müslümanlar eliyle sistemin bütün dünyaya sunduğu teklifin karşısına başka bir teklifle çıkmak anlamına da gelmektedir.

Millet Olma Hâdisesi ve Türklük

O halde bireysel düzlemde yapılabilecek şey Müslümanların her birinin kendilerini sistemin dışında tutabilecek bir zihniyet ve anlam dünyasına sahip olmalarında yatar. Toplum olarak yapılacak şey ise sisteme karşı toplumsal değerleri koruyabilecek bir “toplu bilinçle” ilgilidir. Özel bu “toplu bilinç” durumunu genel olarak “millet olma” bahsi etrafında ele alır. Ona göre günümüzde dünya sisteminin kendisini en çok rahatsız hissettiği şeylerin başında millet olma meselesi gelmektedir. Çünkü millet olma meselesi, sistemin insanlara temel değer olarak sunduğu paranın dışında başka değerlerin de var olabileceğini ve insan ilişkilerinde paranın dışında bir mensubiyetin gelişmesine imkân sağlamaktadır.¹⁷ Bu nedenle büyük sermaye sahipleri sadece belli bir milletin değil dünya üzerindeki bütün milletlerin varlığını kendi egemenliği üzerinde bir tehdit olarak görmektedir ve bu engeli ortadan kaldırmak için harekete geçmiş durumdadırlar.¹⁸ Kısaca Özel’in millet olma meselesini kapitalist sistemden bir çıkış yolu ya da sistemin ötesinde bir boyuta ulaşma biçimi olarak ele aldığını ifade edebiliriz.¹⁹

Bu bağlamda ele alındığında Özel’in İslâmcılığının temel ilgisi Türkiye’nin (ve Türklüğün) kendine özgü tarihsel önemi ve Türkiye’de millet olma meselesiyle de ilgilidir. Yukarıda ifade ettiğimiz üzere Özel’in İslâmcılığı, kapitalist sistemle mücadeleyi merkeze koyar. Bu mücadele açısından Özel’e göre Türkiye’nin özel bir önemi vardır. Bu önem genel olarak on birinci yüzyıldan itibaren gelişen tarihsel şartlar-koşullar ve Türklerin bu koşullar karşısında gösterdikleri tepkilerle ilgilidir. Özel’e göre, Türkiye daha on birinci yüzyıldan itibaren İslâmi bir hayat tarzını kendine özgü bir biçimde²⁰ ve Batı medeniyetinden farklı bir düzlemde inşa etmeye başlamış böylece Anadolu bir İslâm yurdu haline gelmiştir.²¹ Öte yandan Türkiye tarihsel süreçte başına ne gelmiş olursa olsun kendisini sömürgeleşmekten de kurtarmış bir ülkedir. Bugün dünyada Müslüman toplumların yaşadığı ülkeler göz önüne alındığında sadece Türkiye’nin başarabilmiş olduğu bir

¹⁷ İsmet Özel, *Bir Akşam Gezintisi Değil Bir İstiklal Yürüyüşü I*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2012, s. 105.

¹⁸ İsmet Özel, *Muvazzaf*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 70.

¹⁹ İsmet Özel, *Kalın Türk*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2013, s. 26.

²⁰ Özel bu bağlamda gaza anlayışı ve Anadolu’daki beylikler dönemi tecrübesine sık sık atıf yapar. Bkz. İsmet Özel, *Cuma Mektupları 1*, Şule Yayınları, İstanbul 1998, s. 98. Ayrıca Özel’in büyük oranda benimsediği ve Osmanlı’nın kuruluşunu gaza ideolojisine dayandıran Paul Wittek’in tezi için bkz. Paul Wittek, *Osmanlı İmparatorluğunun Doğuşu*, Pencere Yayınları, İstanbul 2000.

²¹ İsmet Özel, *Tabir Vazifeleri*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 258; İsmet Özel, *Henry Sen Neden Buradasın I*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2011, s. 45-46.

durumdur bu.²² Özel'e göre bütün bunlar "Türkiye'nin yeryüzünde varlığını dünya sisteminin oluşum süreçlerine borçlu olmayan tek ülke" olduğu gerçeğini gözlerimizin önüne serer.²³ Bu yanıyla Türkiye, sistem karşısında İslâmi bir mücadelenin yürütülebileceği yegâne toprak parçasıdır.²⁴

Türkiye'de böyle bir mücadelenin yürütülebilmesi için ise Türkiye'nin kendine özgü sorunlarına eğilmemiz gerekir. Yukarıda da ifade edildiği gibi bu sorunların başında ise millet olma meselesi gelir. Peki, millet nedir ve nasıl olunur? Özel bu sorulardan ilkinin belli açılardan açıklığa kavuşturur ancak ikinci soruya net bir cevap vermez daha doğrusu bu sorunun ancak millet olma yolunda toplu bir irade gösterildikten sonra ortaya çıkabileceğini söyler.²⁵ Özel'in millet anlayışı genel olarak, etnik bir bütünden ziyade "irade ve kültür ortaklığının bütünleştiği insan topluluğunu" imler.²⁶ Özel, millet söz konusu olduğunda biyolojik bir belirlenim anlamında ırk veya etnisiteyi büyük oranda göz ardı eden bir yaklaşım geliştirerek, "irade ve kültür ortaklığını" dinî bir yaklaşımla temellendirir. İrade ortaklığı, tek tek insanların birlikte yaşadıkları insanları anlama ve kendilerini aynı bütünün içinde görme ve buna göre hareket etme biçimi olarak anlaşılabilir.²⁷ Kültür ise yukarıda da ifade ettiğimiz gibi genel olarak dinî değer ve normların inşa ettiği bir form olarak yorumlanır ve kültürel ortaklık bu anlamda söz konusu değerler ve normlar üzerinde toplumsal bir uyumu ifade eder.²⁸ Özel'e göre Türkiye'de toplumsal değerlerin temelinde sadece Müslümanlık vardır ve İslâmiyet üzerinde yaşadığımız toprakların tek tayin edici değerler bütünüdür.²⁹ Böylece Özel, din ile milleti aynı kategoride değerlendirir ve bunları birbirinden ayırmaz. Ona göre bir insanın dinini tercih etmiş olması onun aynı zamanda milletini de tercih etmiş olması anlamına gelir.³⁰

Özel'in millet ve din ilişkisi açısından meseleyi ele alış biçimi, Türkiye söz konusu olduğunda çok daha vurgulu bir hal alır. Öncelikle Türkiye'de millet olma meselesinin önemini ısrarla vurguladığı gibi bu meselenin Türkiye'de İslâm paranteze alınarak çözülemeyeceğini de yine güçlü bir şekilde dile getirir: "İslâm'ın bizi millet yapan temel kaynak ve dayanak olduğunu bilmemiz gerekir." İslâm, Türk millet açısından bir dayanaktır ancak Özel'e göre bu dayanak millet iradesi anlamında henüz bir gerçeklik kazanamamıştır. Kısaca Türkiye'de millet varlığı

²² İsmet Özel, *Muvazzaf*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 136.

²³ İsmet Özel, *Siper Beden*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 26.

²⁴ Yeri gelmişken Özel'in enternasyonal bir İslâmi söylemden uzak olduğunu ve Türkiye temelli bir İslâmcılık anlayışını daha çok öne çıkardığını ifade etmek gerekir. Bu bağlamda bkz. İsmet Özel, *Cuma Mektupları 5*, Şule Yayınları, İstanbul 1992, s. 16-17; İsmet Özel, *Ve'l Asr*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 148-151.

²⁵ İsmet Özel, *Kalın Türk*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2013, s. 59.

²⁶ İsmet Özel, *Cuma Mektupları 2*, Şule Yayınları, İstanbul 1989, s. 112.

²⁷ İsmet Özel, *İrtica Elden Gidiyor*, Tiyo Yayınları, İstanbul 2014, s. 56.

²⁸ Örneğin özel en temel kültürel formlardan birisi olan dili bile İslâm kökenli bir yaklaşımla kabul eder.

²⁹ *Age.*, s. 350.

³⁰ İsmet Özel, *Muvazzaf*, Şule Yayınları, İstanbul 2011, s. 286.